

Nushe Kuka Mekaj

BASHKËPUNIMI NË KRYERJEN E VEPRËS PENALE

1. KUPTIMI I BASHKËPUNIMIT DHE FORMAT E TIJ

Nuk janë të rralla rastet kur në kryerjen e një vepre penale marrin pjesë më shumë persona. Praktika tregon se në raste të tilla ekzistojnë shumë forma të ndryshme të veprimit të përbashkët dhe shkallë e ndryshme e kontributit të pjesëmarrësve në kryerjen e veprës penale. Ekzistojnë bashkimet kriminale të organizuara mirë dhe me strukturë udhëheqëse që merren me kriminalitet si një lloj i veprimtarisë së përhershme, por ekzistojnë edhe forma tjera të veprimtarisë së përbashkët kriminale me shkallë më të ulët të organizimit. Këtu më së shpeshti bëhet fjalë për lidhjen momentale të më shumë personave për kryerjen e një vepre penale.

Jo vetëm teoria e të drejtës penale, por edhe ligji dhe praktika gjithmonë i kanë kushtuar kujdes të posaçëm rasteve kur në kryerjen e një vepre penale marrin pjesë më shumë persona. Kjo për arsye se në akumulimin e energjisë kriminale shihet me rrezikshmëri më të madhe shoqërore sesa në rastin kur një vepër penale është kryer nga një kryerës i vetëm.

Jo rrallë, në situatat e bashkëpunimit në kryerjen e veprës penale shprehet krimi i organizuar që për çdo shtet dhe për mbarë njerëzimin paraqet formën më të rrezikshme të kriminalitetit.⁵⁰ Trafiqet e ndryshme, terrorizmi, vrasjet me motive politike etj, janë disa nga veprat penale që zakonisht kryhen në bashkëpunim.

⁵⁰ I. Salihu, E drejta penale, pjesa e përgjithshme, Prishtinë, 2005, fq.372; Petar Novoselac, Opći dio kaznenog prava, Zagreb, 2007, fq.318.-

Bashkëpunimi në të drejtën penale bashkëkohore konsiderohet si institut që rregullohet me pjesën e përgjithshme të kodit penal. Për shkak të rrezikshmërisë që paraqet bashkëpunimi në kryerjen e veprës penale, në Kodin tonë penal janë paraparë inkriminime të posaçme si forma më të rënda të veprave penale themelore, nëse kryerësi vepron si anëtar i grupit.

Për të ekzistuar bashkëpunimi në kryerjen e veprës penale nuk mjafton vetëm pjesëmarrja e dy apo më shumë personave, por duhet të ekzistojë lidhja objektive dhe subjektive midis bashkëpunuesve. Kjo për arsye se është e mundur situata kur dy ose më shumë persona kryejnë veprën penale të vjedhjes, mirëpo veprimtaria e tyre ka qenë e pavarur. Kështu, p.sh. një e thyen xhamin e një shitore dhe, me qëllim të përvetësimit i merr disa artikuj, e në ndërkohë atypari kalon edhe personi tjetër, i cili po ashtu me qëllim të përvetësimit, i merr disa artikuj.

Lidhja objektive te bashkëpunimi qëndron në atë se secili bashkëpunues duhet të ndërmerr ndonjë veprim me të cilin kontribuon në kryerjen e veprës penale, me qëllim që të shkaktohet pasoja e caktuar si rezultat i përbashkët i veprimeve të bashkëpunuesve.

Lidhja subjektive qëndron në atë se të gjithë bashkëpunuesit duhet të jenë të vetëdijshëm se veprojnë në mënyra të ndryshme me qëllim të përbashkët, me ç'rast nuk është e domosdoshme që ata të njihen mes veti.

Sipas Kodit Penal të Republikës së Shqipërisë (KPRSH) bashkëpunim quhet kryerja e veprës penale nga dy ose më shumë persona me marrëveshje ndërmjet tyre.⁵¹

2. FORMAT E BASHKËPUNIMIT

Format e bashkëpunimit në kryerjen e veprës penale janë përcaktuar në dispozitat e neneve 23, 24, 25 dhe 26 të Kodit Penal të Kosovës si bashkëkryerje, shtytje, ndihmë dhe bashkim kriminal. Këto katër forma të bashkëpunimit, për shkak të veçorive të tyre të rëndësishme, në shkencën e të drejtës penale ndahen në bashkëpunim në kuptimin e gjerë, ku bëjnë

51 I. Elezi etj., Komentari i Kodit penal të Republikës së Shqipërisë, Tiranë, 2006, fq.176.

pjesë të gjitha format e bashkëpunimit: bashkëkryerja, shtytja, ndihma dhe bashkimi kriminal dhe në bashkëpunim në kuptimin e ngushtë, ku bëjnë pjesë vetëm shtytja, ndihma dhe bashkimi kriminal.⁵²

2.1 Bashkëkryerja

Bashkëkryerja ekziston nëse dy apo më shumë persona kryejnë veprën penale duke marrë pjesë në veprimin e kryerjes.⁵³ Sipas KPRSH bashkekzekutorë janë personat që kryejnë veprimtari të drejtpërdrejtë për realizimin e veprës penale.⁵⁴ Për shembull, dy apo më shumë persona shtien me armë në drejtim të personit tjetër dhe i shkaktojnë vdekjen. Ndodh që të jetë i vështirë dallimi midis bashkëkryerjes dhe formave tjera të bashkëpunimit, prandaj është me rëndësi të bëhet dallimi i saktë midis tyre. Për ta bërë dallimin midis bashkëkryerjes, si formë më e rëndë dhe formave tjera të bashkëpunimit, ekzistojnë tri teori: **Teoria formale-objektive; teoria subjektive dhe teoria e ndarjes së veprimit (rolit).**

Teoria formale-objektive si bashkëkryerës e konsideron personin që ka ndërmarr veprimin e kryerjes apo një pjesë të veprimit të kryerjes. Pra, kjo teori i merr për bazë vetëm elementet objektive të veprës penale dhe si bashkëkryerës e konsideron vetëm personin që ka ndërmarrë veprimin e kryerjes, duke mos i marrë parasysh mënyrat tjera të kontributit në kryerjen e veprës penale, siç kishte me qenë shefi i bandës kriminale i cili në vendin e ngjarjes udhëheq operacionin e plaçkitjes së bankës.

Teoria subjektive si bashkëkryerës e konsideron të gjithë pjesëmarrësit në kryerjen e veprës penale. Kjo teori përfaqëson konceptin ekstensiv të nocionit të kryerësit, sipas të cilit edhe shtytësi edhe ndihmësi konsiderohen kryerës (bashkëkryerës) të veprës penale, me dallim se kanë trajtim të posaçëm me rastin e ndëshkimit. Sipas teorisë subjektive bashkëkryerës konsiderohet çdo person që e ka dëshiruar pasojën dhe veprën e ka konsideruar si të vetën apo që **vepron cum animo auctoris**. Teoria subjektive nuk e merr parasysh në masë të mjaftueshme kontributin objektiv, duke e minimizuar efektin e këtij kontributi.

52 Po aty, fq.374.-

53 Po aty, fq.375.-

54 I.Elezi etj., vep.cit. fq.182.-

Teoria e ndarjes së veprimeve (rolit) si bashkëkryerës e konsideron personin i cili së bashku me tjetrin, në bazë të marrëveshjes për ndarjen e veprimeve, realizon pjesën e vet në procesin e kryerjes së veprës penale, me ç'rast veprën e dëshiron si të vetën dhe si të përbashkët. Kjo teori e bën bashkëkryerës cilindo pjesëmarrës që veprimin e ka ndërmarrë në suaza të marrëveshjes paraprake me personat tjerë dhe nëse e ka dëshiruar kryerjen e asaj vepre penale. Të themi se praktika jonë gjyqësore kryesisht e ka përvetësuar teorinë e ndarjes së roleve.

Në teorinë bashkëkohore të së drejtës penale dhe në praktikën gjyqësore, është përvetësuar teoria objektivo-subjektive apo sinteza e këtyre dy teorive për përcaktimin e nocionit të bashkëkryerësit dhe formave tjera të bashkëpunimit. Kjo për arsye se veprimi në esencën tij është një tërësi e pandashme e elementeve objektive dhe subjektive.

Në kuadër të bashkëkryerjes duhet dalluar bashkëkryerjen e domosdoshme. Në rastet kur vepra penale mund të kryhet nga një person, por në kryerjen e saj marrin pjesë dy apo më shumë persona, bëhet fjalë për bashkëkryerje fakultative. Mirëpo, janë disa vepra penale të cilat për shkak të natyrës së tyre mund të kryhen vetëm nëse në veprimin e kryerjes marrin pjesë më shumë persona. Kjo formë e bashkëkryerjes njihet si bashkëkryerje e domosdoshme. Nga bashkëkryerja e domosdoshme duhet dalluar bashkëkryerjen fiktive, e cila ekziston kur dy apo më shumë persona marrin pjesë në kryerjen e veprës penale por që nuk kanë vepruar me vetëdije e as që e kanë dëshiruar apo pranuar pasojën. Veprat penale të kryera në bashkëkryerje të domosdoshme klasifikohen në veprat penale konvergjente dhe veprat penale divergjente. Veprat penale konvergjente ekziston kur bashkëkryerësit kanë qëllim të përbashkët, ndërkaq vepra penale divergjente ekziston kur bashkëkryerja është e domosdoshme, por bashkëkryerësit nuk kanë qëllim të përbashkët, apo kanë interesa të kundërta. Të tilla janë bashkëkryerja sukcesive, bashkëkryerja të veprat penale të përbëra dhe bashkëkryerja të veprat penale me mosveprim.

Sipas nenit 23 të KPK, secili bashkëkryerës ndëshkohet me dënimin e parashikuar për veprën penale të kryer dhe brenda kufijve të dashjes apo pakujdesisë, që nënkupton se bashkëkryerësi nuk përgjigjet për veprën penale ekscesive.

2.2 Shtytja

Shtytja është njëra nga format e bashkëpunimit në kuptimin e ngushtë.

Në teori dhe në praktikë shtytja përkufizohet ndërmarrje e veprimeve të atilla me të cilat të personi tjetër me dashje shkaktohet ose forcohet vendimi për të kryer veprë penale.⁵⁵ Sipas KPRSH shtytës konsiderohet personi që nxit bashkëpunëtorët tjerë për kryerjen e veprës penale.⁵⁶ Shtytja është ndikim psikik në kryerësin kryesor në marrjen e vendimit për kryerjen e veprës penale.

Rrjedhimisht del se për të ekzistuar shtytja, është e nevojshme që kryerësi të mos ketë pasur ndërmend të kryej veprën penale, ose të mos e ketë marrë vendimin për kryerjen e veprës penale, por shtytësi me veprimet e veta ndikon në forcimin e vendimit që ai të kryej veprën penale.

Shtytja mund të kryhet vetëm me dashje, që do të thotë se shtytësi duhet të jetë i vetëdijshëm se me veprimin e tij e shtytë tjetrin në kryerjen e veprës së caktuar penale. Shtytja mund të bëhet edhe nga pakujdesia, por kjo formë e shtytjes nuk është e ndëshkueshme.

Sipas nenit 24 të KPK shtytësi dënohet për çdo lloj veprë penale sikur ta kishte kryer vet, me kusht që ajo veprë penale të jetë kryer nën ndikimin e tij.

Shtytja është paraparë edhe si veprë penale e posaçme në pjesën e posaçme të KPK, siç është rasti me nxitjen e urrejtjes, përçarjes ose mosdurimit nacional, racor, fetar ose etnik (neni 115), pastaj shtytja për luftë agresive (neni 130) etj.

Shtytja e pasuksesshme ekziston atëherë kur personi i shtytur ka hequr dorë nga kryerja e veprës penale për të cilën është shtytur, ka qenë i penguar nga rrethanat objektive për ta kryer veprën penale për të cilën është shtytur, kur personi i shtytur i ka ndërmarrë vetëm veprimet përgatitore për kryerjen e veprës penale, e ato veprime përgatitore nuk janë të ndëshkueshme, kur personi i shtytur e ka pas vendimin për të kryer veprën penale edhe pa

55 Po aty, fq.389.- P.Novoselac, vep.cit. fq.346.-

56 I. Elezi, I Elezi etj. vep. cit. fq.183.-

ndikimin e shtytësit, si dhe kur personi i shtytur kryen krejtësisht veprën tjetër nga ajo për të cilën ka qenë i shtytur.

2.3 Ndhma

Ndhma është forma e dytë e bashkëpunimit në kuptimin e ngushtë.

Ndhma është ndërmarrje e veprimeve me të cilat një person me dashje ndihmon tjetrin të kryej veprën penale.⁵⁷ Sipas KPRSH ndihmës konsiderohet personi që me këshilla, udhëzime, dhënie mjetesh, largim të pengesave, dhënie të premtimeve për fshehjen e veprës, kryerësit, gjurmëve apo sendeve që rrjedhin nga vepra penale, do ta ndihmojë kryerësin.⁵⁸ Për dallim nga shtytja, ndihma mund të ekzistojë vetëm pasi personi tjetër ka vendosur të kryej veprën penale, në të kundërtën veprimet do të konsiderohen si shtytje.

Ndhma mund të kryhet në mënyrë fizike dhe psikike. Si ndihmë fizike mund të konsiderohet vënia apo dhënia në diskonim kryerësit mjetet për kryerjen e veprës penale apo mënjanimi i pengesave për kryerjen e veprës penale, kurse si ndihmë psikike konsiderohet dhënia e këshillave apo udhëzimeve si të kryhet vepra penale dhe premtimi se do ta fsheh veprën penale, kryerësin apo gjurmët e veprës penale.

Ndhma e pasuksesshme ekziston atëherë kur personi që i është dhënë ndihma nuk e ka kryer veprën penale ose nuk ka tentuar ta kryej, apo nuk i ka ndërmarrë veprimet përgatitore të cilat janë të ndëshkueshme. Ndhma e pasuksesshme do të ekzistojë edhe atëherë kur kryerësi nuk e ka shfrytëzuar ndihmën e tjetrit për kryerjen e veprës penale, por e ka kryer veprën pavarësisht nga veprimet e ndihmësit. Ndhma e pasuksesshme nuk ndëshkohet, ngase nuk paraqet kontribut kauzal në kryerjen e veprës penale. Mirëpo, ndihma e pasuksesshme mund të inkriminohet si veprën penale e posaçme, siç është rasti të vepra penale e ndihmës për vetëvrasje (neni 151 i KPK), ndihma gruas shtatzënë që ta ndërpres shtatzëninë (neni 152 i KPK), dhënia e ndihmës kryerësit pas kryerjes së veprës penale (neni 305 i KPK) etj.

⁵⁷ Po aty, fq.396;

⁵⁸ I. Elezi, vep.cit. fq.185

2.4 Bashkimi kriminal

Bashkimi kriminal është forma e katërt dhe më e rëndë e bashkëpunimit në kryerjen e veprës penale në kuptimin e ngushtë.⁵⁹

Bashkimi kriminal si formë e bashkëpunimit dallohet shumë nga format tjera të bashkëpunimit në kryerjen e veprës penale. Në kodin penal të Kosovës me bashkim kriminal kuptohet organizata kriminale apo grupi personave që janë marrë vesh për të kryer veprë penale. Çështja e rrjeteve kriminale është aktualizuar veçmas pas Luftës së Dytë Botërore.

Kodi penal i Kosovës, nën ndikimin e modeleve të kodeve penale të disa shteteve të Evropës Perëndimore dhe konceptit anglo-amerikan, e ka futur bashkimin kriminal në pjesën e përgjithshme (neni 26). Sipas paragrafit 1 të këtij neni, personat hyjnë në zonën kriminale nëse janë marrë vesh për të kryer veprë penale për të cilën është paraparë dënimi me të paktën pesë vjet burgim dhe nëse kanë ndërmarrë veprimet përgatitore për realizimin e marrëveshjes. Tentativa për marrëveshje nuk ndëshkohet.

Bashkimi kriminal, sipas Kodit penal të Kosovës ekziston edhe si veprë penale e posaçme, siç është organizimi, përkrahja dhe pjesëmarrja në grupe terroriste, organizimi i grupit për kryerjen e veprës penale të gjenocidit, krimeve kundër njerëzimit dhe krimeve të luftës, organizimi i personave apo pjesëmarrja në trafikimin e njerëzve, prodhimi dhe përpunimi i paautorizuar i narkotikëve etj.

3. PËRFUNDIMI

Vepra penale mund të kryhet nga një apo më shumë persona. Nëse vepra penale kryhet nga dy apo më shumë persona, përbën rrezikshmëri më të lartë shoqërore. Kur vepra penale kryhet nga dy apo më shumë persona, para së drejtës penale dhe praktikës gjyqësore shtrohet problemi i përcaktimit të rolit dhe kontributit të secilit bashkëpunues në kryerjen e veprës penale.

⁵⁹ I. Salihu, vep. cit, fq. 401.-

Për të ekzistuar bashkëpunimi në kryerjen e veprës penale duhet të shprehet lidhja objektive dhe subjektive.

Ekziston bashkëpunimi në kuptimin e gjerë, ku numërohen bashkëkryerja, shtyrja, ndihma dhe bashkimi kriminal, si dhe bashkëpunimi në kuptimin e ngushtë, ku numërohen shtytja, ndihma dhe bashkimi kriminal.

LITERATURA:

- I. Salihu, E drejta penale, pjesa e përgjithshme, Prishtinë, 2005,
- Petar Novoselac, Opći dio kaznenog prava, Zagreb, 2007,
- I. Elezi etj., Komentari i Kodit penal të Republikës së Shqipërisë, Tiranë, 2006.